

СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

УДК 338.48

<https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2020.3.28>

В.О. БОЙКО

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

ORCID: 0000-0002-8032-5731

А.В. КЛЮЧНИК

Миколаївський національний аграрний університет

ORCID: 0000-0001-6012-6666

Л.В. ПІВНЬОВА

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

ORCID: 0000-0002-7757-8869

**ЗМІЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
ЕКОЛОГІЧНОГО (ЗЕЛЕНОГО) ТУРИЗМУ**

Сучасна індустрія гостинності та туризму знаходиться на роздоріжжі між прагненням до збільшення прибутків і здійсненням високорентабельних інвестицій (неплановий розвиток яких може призвести до руйнування ресурсної бази розвитку), а також відповідальним ставленням до природних ресурсів довкілля та місцевих громад.

Сучасне управління туристичною діяльністю повинно бути соціально відповідальним та екологічним. Впровадження принципів сталого розвитку у туристичну сферу дозволить досягти конкурентних переваг туристичного напрямку загалом та окремого підприємства гостинності. Завдяки активному впливу менеджменту на посилення екологічної свідомості туристів як споживачів туристичних послуг, а також працівників у галузі туризму і гостинності – як виробників туристичних послуг, для всіх учасників ринку будуть досягнуті значні економічні та конкурентні переваги на мікро- і макrorівні. Метою даної статті є дослідження особливостей формування конкурентоспроможності підприємств зеленого туризму та обґрунтування шляхів її підвищення. У статті проведено аналіз загальних тенденцій розвитку сфери туризму в Україні та світі, визначено, що внесок туристичної сфери до загального світового ВВП складає 10,3 %, 1 з 10 зайнятих у світі так чи інакше працює у сфері туризму. Проаналізовано позиції України на міжнародному ринку туристичних послуг за Індексом конкурентоспроможності та виявлено, що 2019 рік у порівнянні до 2017 року Україна мала найшвидший темп зростання балів туристичної конкурентоспроможності в субрегіоні, піднявшись на 10 місць, посівши 78 місце у світі. Найкращу динаміку продемонстрували безпекові показники, рівень міжнародної відкритості та загальної інфраструктури. На основі проведеного теоретичного дослідження обґрунтовано значення, а також спільні і відмінні риси сучасних видів спеціалізованого туризму, що відноситься до екологічної сфери, узагальнено економічні переваги від впровадження зелених технологій у сферу туризму та систематизовано типи підприємств зеленого туризму відповідно їх основних характеристик.

За допомогою моделі конкурентного ромба Портера сформовано концептуальну модель розробки стратегії по впровадженню зелених технологій у діяльність туристичних підприємств, основним завданням якої є впровадження принципів сталого розвитку не лише в межах окремого туристичного підприємства, але й на загальнонаціональному рівні.

Ключові слова: конкурентоспроможність, зелений туризм, екотуризм, сталий розвиток, модель конкурентного ромба Портера.

В.А. Бойко

ГВУЗ «Херсонский государственный аграрный университет»,

ORCID: 0000-0002-8032-5731

А.В. КЛЮЧНИК

Николаевский национальный аграрный университет

ORCID: 0000-0001-6012-6666

Л.В. ПИВНЁВА

Восточноевропейский университет экономики и менеджмента

ORCID: 0000-0002-7757-8869

УКРЕПЛЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО (ЗЕЛЕНОГО) ТУРИЗМА

Современная индустрия гостеприимства и туризма находится на перепутье между стремлением к увеличению доходов и осуществлением высококорентабельных инвестиций (неплановое развитие которых может привести к разрушению ресурсной базы развития), а также ответственным отношением к природным ресурсам окружающей среды и местных общин.

Современное управление туристической деятельностью должно быть социально ответственным и экологическим. Внедрение принципов устойчивого развития в туристическую сферу позволит достичь конкурентных преимуществ туристического направления в целом и отдельного предприятия гостеприимства. Благодаря активному воздействию менеджмента на усиление экологического сознания туристов как потребителей туристических услуг, а также работников в сфере туризма и гостеприимства - как производителей туристических услуг, для всех участников рынка будут достигнуты значительные экономические и конкурентные преимущества на микро- и макроуровне. Целью данной статьи является исследование особенностей формирования конкурентоспособности предприятий зеленого туризма и обоснование путей ее повышения. В статье проведен анализ общих тенденций развития сферы туризма в Украине и мире, определено, что вклад туристической сферы в общий мировой ВВП составляет 10,3%, 1 из 10 занятых в мире так или иначе работает в сфере туризма. Проанализированы позиции Украины на международном рынке туристических услуг по Индексу и выявлено, что 2019 год в сравнение с 2017 годом Украина имела самый быстрый темп роста баллов туристической конкурентоспособности в субрегионе, поднявшись на 10 мест, заняв 78 место в мире. Наилучшую динамику продемонстрировали оборонные показатели, уровень международной открытости и общей инфраструктуры. На основе проведенного теоретического исследования обосновано значение, а также общие и отличительные черты современных видов специализированного туризма, что относится к экологической сфере, обобщенно экономические преимущества от внедрения зеленых технологий в сферу туризма и систематизированы типы предприятий зеленого туризма соответственно их основных характеристик. С помощью модели конкурентного ромба Портера сформировано концептуальную модель разработки стратегии по внедрению зеленых технологий в деятельность туристических предприятий, основной задачей которой является внедрение принципов устойчивого развития не только в рамках отдельного туристического предприятия, но и на общенациональном уровне.

Ключевые слова: конкурентоспособность, зеленый туризм, экотуризм, устойчивое развитие, модель конкурентного ромба Портера.

BOIKO V.

Kherson State Agrarian University
ORCID: 0000-0002-8032-5731

KLYUCHNIK A.

Mykolayiv National Agrarian University,
ORCID: 0000-0001-6012-6666

PIVNOVA L.

East European University of Economics and Management
ORCID: 0000-0002-7757-8869

STRENGTHENING THE COMPETITIVENESS OF ENVIRONMENTAL (GREEN) TOURISM ENTERPRISES

The modern hospitality and tourism industry is at the crossroads between the desire to increase profits and make highly profitable investments (unplanned development of which can lead to the destruction of the resource base of development) and a responsible attitude to the natural resources of the environment and local communities.

Modern management of tourism should be socially responsible and environmentally friendly. The introduction of the principles of sustainable development in the tourism sector will achieve competitive advantages of the tourism industry as a whole and individual hospitality. Due to the active influence of management on strengthening the environmental awareness of tourists as consumers of tourism services, as well as workers in the field of tourism and hospitality - as producers of tourism services, all market participants will achieve significant economic and competitive advantages at the micro and macro levels. The purpose of this article is to study the peculiarities of the formation of the competitiveness of green tourism enterprises and justify ways to improve it. The article analyzes the general trends in the development of tourism in Ukraine and

the world, it is determined that the contribution of tourism to total world GDP is 10.3%, 1 in 10 employees in the world somehow works in tourism. Ukraine's position in the international market of tourist services according to the Competitiveness Index was analyzed and found that in 2019 compared to 2017 Ukraine had the fastest growth rate of tourist competitiveness points in the subregion, rising by 10 places, ranking 78th in the world. The best dynamics were demonstrated by security indicators, the level of international openness and general infrastructure. Based on the theoretical study, the importance and common and distinctive features of modern types of specialized tourism related to the ecological sphere are substantiated, the economic benefits of introducing green technologies in tourism are generalized and the types of green tourism enterprises are systematized according to their main characteristics. With the help of Porter's competitive diamond model, a conceptual model of strategy development for the introduction of green technologies in the activities of tourism enterprises is formed, the main task of which is to implement the principles of sustainable development not only within individual tourism enterprises but also nationally.

Key words: competitiveness, green tourism, ecotourism, sustainable development, Porter's competitive rhombus model.

Постановка проблеми

Туристична галузь економіки – одна з найбільших галузей у світі, що сприяє соціально-економічному розвитку та створенню робочих місць. Вплив туристичної сфери поширюється далеко за рамки її прямого впливу з точки зору ВВП та зайнятості, адже є також ряд непрямих переваг через зв'язок ланцюгів постачання з іншими секторами.

За результатами досліджень Світової організації індустрії подорожей та туризму у 2019 році [1] внесок туристичної сфери до загального світового ВВП складає 10,3 %, 1 з 10 зайнятих у світі так чи інакше працює у сфері туризму. Сфера туризму посідає четверте місце за внеском до глобального ВВП після сфери інформаційних технологій, автомобільної промисловості та сільського господарства у 2018 році, та третьою найбільш динамічно зростаючою сферою після ІТ та фінансової сфери у 2019 році. Щороку мільярд людей подорожує по всьому світу (кожен шостий) і ці показники продовжують зростати. Відповідно до прогнозу Світової організації туризму ООН [2] у 2030 році кількість туристів зросте до 1,8 мільйона, тобто за десять років збільшиться майже вдвічі. Динамічний розвиток сфери туризму вимагає нових підходів до його ефективного та сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У наукових колах проблемам розвитку туризму в Україні та підвищенню його конкурентоспроможності приділяється достатньо багато уваги в останні роки. Зокрема у праці В.М. Волошенка [3] визначено основні чинники підвищення конкурентоспроможності туристичної сфери. У роботі Є.В. Смирнова та О.П. Смирнової [4] проведено оцінку сучасного стану туристичної галузі України та визначено перспективні напрями розвитку. Сутність та основні підходи до оцінки конкурентоспроможності сфери туризму країни на міжнародному рівні розкрито у роботах І.Г. Смирнова [5] та Н.І. Бабіної [6]. Аналіз стратегічних пріоритетів формування нових «зелених» напрямів економіки, до яких належить і зелений туризм наведено у дослідженнях Бойко В.О. [7, 8]. Доведено, що впровадження принципів сталого розвитку в господарську діяльність призводить до мінімізації втрат та формування нової доданої вартості [9]. Зазначено, що впровадження агротуристичної діяльності чинить прямий вплив на розвиток сільських територій [10]. У статті Грановської В.Г. та ін. [11] наведено характеристики функціонування еко-готельного бізнесу в системі стратегічного розвитку регіонів України. Однак особливостям підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств зеленого туризму за рахунок впровадження принципів сталого розвитку не приділено достатньої уваги, що і зумовило актуальність та доцільність проведення даного дослідження.

Формулювання мети дослідження

Основною метою даної статті є дослідження особливостей формування конкурентоспроможності підприємств зеленого туризму та обґрунтування шляхів її підвищення. Для реалізації поставлено мети було сформовано наступні завдання:

- Проаналізувати загальні тенденції розвитку туристичної індустрії в Україні та світі.
- Дослідити теоретичні аспекти сучасних видів спеціалізованого туризму та узагальнити економічні та конкурентні переваги від впровадження зелених технологій у туристичну діяльність.
- Сформулювати рекомендації по підвищенню конкурентоспроможності підприємств зеленого туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження

Туризм є важливою економічною діяльністю у більшості країн світу. Окрім прямого економічного впливу туристична сфера має значний опосередкований та супутній вплив на інші сфери економіки. Затверджена Відділом статистики ООН Методика супутникового обліку туризму [12, 13] кількісно визначає лише прямий внесок туристичної сфери в економіку країни. Тоді як опосередкований вплив також є суттєвим.

Дані рейтингів економічного розвитку туристичної сфери, які складаються Світовою Радою подорожей та туризму, свідчать, що прямий внесок сфери туризму у ВВП, зайнятість і капітальні інвестиції нашої країни нижче середніх європейських показників. Так, у 2017 році за прямим внеском у ВВП Україна займала 173 місце з часткою 1,5% при середньому показникові в Європі – 2,5%, за прямим внеском у зайнятість – 171 місце з часткою 1,4% при середньому показникові в Європі – 1,8%, а за внеском у капітальні інвестиції – 175 місце з часткою 1,9% при середньому показникові в Європі – 4,4% [14].

Прямий внесок сфери туризму до ВВП країни відображає “внутрішні” витрати на подорожі та туризм (загальні витрати в певній країні на подорожі та туризм резидентами та нерезидентами на цілі бізнесу та дозвілля), а також державні “індивідуальні” витрати, здійснені відповідними органами державної влади у сфері туризму, таких як культурні (наприклад, музеї) або рекреаційні (наприклад, національні парки).

Прямий внесок подорожей і туризму у ВВП вимірюється результатами діяльності, що виражаються в національній бухгалтерській звітності характерних для туризму секторів, таких як готельна справа, авіакомпанії, аеропорти, туристичні агенції та послуги дозвілля та відпочинку, які мають безпосереднє відношення до туризму. Він обчислюється як різниця загальних надходжень сфери туризму та витрат, понесених різними туристичними секторами. Це тлумачення відповідає визначенню ВВП туристичної галузі, визначеному в Методиці супутникового обліку туризму (2008 р.). Загальний внесок індустрії подорожей та туризму включає його “більш широке тлумачення” (тобто опосередковані та супутні впливи) на економіку. Непрямий (опосередкований) вплив на економіку включає формування ВВП та створення робочих місць за рахунок:

- інвестиційних витрат у сфері туризму – важливий аспект як поточної, так і майбутньої діяльності, що включає інвестиційну діяльність спрямовану на розвиток туристичної інфраструктури;
- державних “колективних” витрат, які надають підтримку індустрії подорожей та туризму різними способами, наприклад за допомогою маркетингових інструментів та просування зеленого туризму, авіації, адміністрації, служб безпеки, служб безпеки курортних районів, санітарні послуги тощо;
- замовлення товарів та послуг у супутніх секторах, які безпосередньо відносяться до туристичної сфери, включаючи, наприклад, закупівлю продуктів харчування та приборання в готелях, постачання палива та послуг громадського харчування авіакомпаніями та ІТ-послуг туристичними агентами.

Оскільки країни мають різні конкурентні переваги в туристичній сфері, достовірно оцінити конкурентоспроможність того чи іншого напрямку за допомогою кількісних показників досить складно. У зв'язку з цим використовується рейтинговий підхід. Одним із ключових рейтингових показників конкурентоспроможності країни в сфері туризму є Індекс конкурентоспроможності сектора подорожей та туризму (Travel and Tourism Competitiveness Index), який складається Всесвітнім економічним форумом кожні два роки і охоплює близько 140 країн [15].

Євразійський континент, до якого відноситься Україна, є найменш конкурентоспроможним, але найбільш динамічним субрегіоном Європи. Оцінки країн в субрегіоні, як правило, вищі за загальносвітову середню оцінку у субіндексі «Сприятливе середовище», зокрема, за показниками охорони здоров'я та гігієни. Однак Євразія випереджає середньоєвропейський показник за ціновою конкурентоспроможністю. Загалом, субрегіон втрачає від відсутності міжнародної відкритості, недостатньо розвиненої інфраструктури та недостатньо використаного потенціалу природних та культурних ресурсів. Швидке поліпшення конкурентоспроможності субрегіону частково збігається з відновленням сфери туризму після економічних невдач та нестабільності. Це відноситься до безпекових показників (однак все ще найнижчі в Європі), підвищення міжнародної відкритості, встановлення пріоритетів у галузі технічного та технологічного розвитку, цінової конкурентоспроможності та інвестицій в інфраструктуру. У 2019 році у порівнянні до 2017 року, Україна мала найшвидший темп зростання балів туристичної конкурентоспроможності в субрегіоні, піднявшись на 10 місць, посівши 78 місце у світі. Зокрема, коли країна стабілізувалась та відновила економічно, Україна різко покращила своє ділове середовище (124–103), безпеку (127–107), міжнародну відкритість (78–55) та загальну інфраструктуру (79–73) [16].

Розвиток зеленого туризму має ряд особливостей і опосередковано впливає на підвищення конкурентоздатності не лише туристичної сфери, але й на розвиток регіонів (рис. 1): вплив на розвиток громади, прямий фінансовий внесок у охорону навколишнього природного середовища, та конкурентні переваги від впровадження принципів сталого розвитку. Зелений туризм є важливою та навіть істотною частиною місцевих бюджетів. Оскільки докілька є основним компонентом активів зеленого туризму доходи у сфері туризму часто використовуються для вимірювання економічної цінності заповідних територій. Крім того частина доходів від зеленого туризму надходить від неформальної зайнятості. Позитивною стороною неформальної або незадекларованої зайнятості є те, що кошти повертаються в місцеву економіку та за рахунок мультиплікативного ефекту підсилюють її.

Рис. 1 Економічні переваги від впровадження та розвитку зеленого туризму
Доповнено автором на основі [13, 17]

Поняття зеленого туризму виникло у 1980-х роках та означало туризм, який передбачав відвідування природних територій і мінімізацію згубного впливу на навколишнє природне середовище. Однак з часом поняття зеленого туризму набуло більш широкого значення – туристична діяльність природоохоронного спрямування. Зелений туризм, екотуризм, агротуризм, сільський туризм – це форми спеціалізованого туризму, що з'явилися ще в минулому столітті, стаючи все більш важливими напрямками туристичної галузі у всьому світі. Зміни у поведінці та способі життя потенційних туристів у поєднанні з загальною турботою про довкілля та широке впровадження концепції сталого розвитку в усі сфери життя людини – все це фактори, що призвели до розширення цих ринкових видів туризму (табл. 1).

Основна відмінність екотуризму та зеленого туризму від сталого туризму полягає в тому, що останній має набагато ширший спектр застосування. Ключова відмінність сталого туризму від екотуризму полягає в тому, що перший включає всі види подорожей від розкішних до найбільш простих, і охоплює все, від дощових лісів до міст.

Хоча зелений туризм передбачає екологічність, сьогодні ця ознака виконується не завжди. Останнім часом цей термін набув негативних рис, оскільки багато готелів використовують його як маркетингову технологію, насправді не дотримуючись задекларованих принципів. Незважаючи на негативні чинники, що впливають на сферу зеленого туризму, його основна мета – отримати економічну вигоду, мінімізуючи шкідливий вплив на навколишнє середовище. Екотуризм має на меті поєднання туристів з природою, формування екологічної та культурної обізнаності та поваги, гарантування того, що і турист, і господар приймають позитивний досвід, створюють прямі фінансові вигоди для збереження, між місцевими жителями та приватними галузями, і мінімізують фізичну, соціальну, поведінкові та психологічні наслідки.

Таблиця 1

Теоретичне обґрунтування основних понять «зеленого туризму»

Поняття	Визначення	Мета
Зелений туризм	Туристична діяльність природоохоронного спрямування.	Отримання економічної вигоди, мінімізуючи шкідливий вплив на навколишнє природне середовище
Екотуризм	Відповідальне відвідування природних територій, що сприяє охороні навколишнього природного середовища, сприяє розвитку місцевих громад та передбачає поширення екологічного світогляду.	Поєднання туристів з природою, формування екологічної та культурної обізнаності та поваги, створення прямих фінансових вигод для збереження природи, мінімізація фізичних, соціальних, поведінкових та психологічних наслідків.
Сталий туризм	Туристична діяльність, яка одночасно враховує його поточні та майбутні економічні, соціальні та екологічні наслідки, задовольняючи потреби споживачів послуг, інтереси туристичної сфери, збереження навколишнього природного середовища та розвиток місцевих громад.	Оптимальне використання екологічних ресурсів. Сприяння збереженню соціокультурних особливостей місцевих громад. Забезпечення соціально-економічних вигод для всіх зацікавлених сторін: стабільної зайнятості, можливості отримання доходів та соціальних послуг, подолання бідності.
Агротуризм	Агротуризм – це форма сільського туризму, що практикується в сільському середовищі, яка використовує за основу туристичного об'єкту агротуристичне господарство з усіма його об'єктами.	Диверсифікація діяльності сільськогосподарського підприємства з метою підвищення прибутковості, та популяризації власного бренду.
Сільський туризм	Усі форми туристичної діяльності, які проводяться в сільській місцевості або сільських громадах	Налагодження контакту з природою, на протидію гамірності міських агломерацій, занурення у тихе та немеханізоване середовище, особистий, безпосередній контакт, формування відчуття спокою та стабільності, можливості досконалого пізнання місцевості і людей, які його населяють.

Сформовано автором на основі опрацьованої літератури

Туризм може безпосередньо сприяти збереженню заповідних зон та охороні навколишнього природного середовища. Дохід від оплати вхідного квитка до парку чи іншої заповідної території можна спрямувати безпосередньо на оплату охорони та управління екологічно чутливими районами. Існують також і непрямі способи формування екологічного бюджету території, не пов'язані з конкретними парками чи заповідними територіями – плата за користування, податки на прибуток, податки з продажу чи оренди рекреаційного обладнання та ліцензійні збори на такі види діяльності, як полювання та риболовля.

У світі все більше туроператорів активно впроваджують принципи сталого розвитку. Це відбувається не лише через поширеність даної концепції серед споживачів туристичних послуг, але й тому, що вони усвідомлюють, що заповідні території та екологічні об'єкти мають важливе значення для формування довгострокової конкурентоспроможності туристичної галузі. Все більше туроператорів вважають за краще співпрацювати з постачальниками, які застосовують у своїй діяльності принципи сталого розвитку, наприклад, впроваджують системи економії води та енергії, поважаючи місцеву культуру та підтримуючи добробут місцевих громад.

Сталий розвиток та використання зелених технологій у туристичних бізнес-процесах надає можливість досягти максимальних вигод для інвесторів та місцевої громади. У сучасній міжнародній практиці з'явилися численні екологічні ініціативи; одна з них – так звана “Ecolodge” (ЕкоЛоджі), де активно застосовують зелені технології у туризмі. Сам термін «Ecolodge» був вперше використаний на Першому міжнародному форумі з екологічного розміщення у 1994 році на Вірджинських островах. Першою книгою, яка містить визначення такого типу житла є Міжнародний путівник екологічного стилю, який був сформований за результатами Міжнародної конференції, що відбулася на Коста-Ріці у 1995 р. [18].

Цей тип розміщення туристів з'явився близько 20 років тому і все ще перебуває на стадії постійного розвитку.

Управління сучасним та екологічно зрозумілим туристичним напрямом повинно включати у свої плани розвитку лише ті проекти в індустрії гостинності і туризму, які мають помітну складову сталості та використання зелених технологій на всіх етапах бізнес-процесу (від ідеї до повної реалізації проекту). Туристичний об'єкт, який планує свій розвиток на засадах сталого розвитку, можна охарактеризувати як ЕкоЛоджі. ЕкоЛоджі (еко-комплекс) – це вид туристичного розміщення, який відповідає наступним критеріям [18]:

- захист природних та культурних компонентів навколишнього природного середовища;
- мінімізація впливу на оточуючих під час будівництва;
- має менше 30 кімнат;
- вписується в конкретний контекст природного середовища;
- використання альтернативних, зелених технологій у споживанні води;
- забезпечення раціонального поводження з відходами та стічними водами;
- налагодження тісної співпраці з місцевими громадами;
- застосування екологічних освітніх програм для працівників та туристів.

У таблиці 2 представлено різні типи екологічної (еко-комплексів), які існують у європейській туристичній практиці.

Таблиця 2

Характеристика підприємств зеленого туризму

Види еко-комплексів (ЕкоЛоджі)	
Еталонна модель еко-комплексу	Мають добре підготовлений персонал та професійних півників, які спілкуються з гостями закладу. Розташовані на незайманих природних територіях, часто мають значне екологічне значення та потужні програми захисту навколишнього природного середовища. Підтримують етичну практику працевлаштування та сприяють розвитку місцевої економіки. Застосовують найкращі технології для зменшення використання енергії та раціонального поводження з відходами.
Еко-курорт	Візуально та за конструкторським рішенням схожі на еталонну модель, однак відрізняються за призначенням. Зазвичай розташовані біля водних об'єктів і орієнтовані на надання розважальних послуг та інших особистих послуг (природні оздоровчі центри, заняття йогою тощо).
Еко-котеджі та кемпінги.	Невеликі будиночки або кемпінги, які розташовані в природних районах, з мальовничими краєвидами, зазвичай побудовані доволі давно та для певних цілей, не пов'язаних з туризмом. Багато з них адаптовані та утримуються для проживання.
Сільські еко-комплекси	Прості приватні помешкання, розташовані у сільській місцевості або в невеликих селах поблизу природного заповідника. Обслуговуючий персонал та гіді - місцеві жителі, що не мають професійних навичок. Надають можливість побачити екзотичну дику природу, однак не зовсім ізольовано від цивілізації.
Еко-ферми	Сільські проекти, що використовують фермерські будинки, та інші приміщення ферм. Деякі з них є пристосованими або побудованими за призначенням. Ці проекти мають на меті отримання додаткового доходу для фермерів та малих громад.

Адаптовано автором на основі [18]

Туристичні підприємства, які прийняли рішення про впровадження принципів зеленого туризму у своїй діяльності, незважаючи на значне початкове зростання витрат, мають можливість значно зміцнити свої ринкові позиції та пізнаваність свого бренду на ринку туристичних послуг у довгостроковій перспективі. Вищезазначені факти свідчать про необхідність розробки нової стратегії розвитку туризму, заснованої на використанні так званих «зелених технологій». Така туристична парадигма розвитку повинна базуватися на принципах сталого розвитку, посиленні соціальної свідомості населення та використанні відновлюваних джерел енергії з метою забезпечення сталого розвитку. Усі вищезазначені цілі сучасного «зеленого» туризму можуть бути зведені до концепції 3Е (етика, екологія та економіка), застосування якої максимізує позитивні ефекти для всіх учасників (туристичні постачальники, місцева громада та ін.) шляхом впровадження принципів сталого розвитку у туристичну сферу, що сприятиме застосуванню зелених технологій, відновлюваних джерел енергії, розвитку інновацій, підвищенню конкурентоспроможності по відношенню до інших туристичних напрямів. Концептуальна модель розробки стратегії по впровадженню зелених технологій у діяльність туристичних підприємств

зображена на рис. 2. Вона базується на моделі конкурентного ромба Портера та враховує особливості сталого розвитку туристичної сфери.

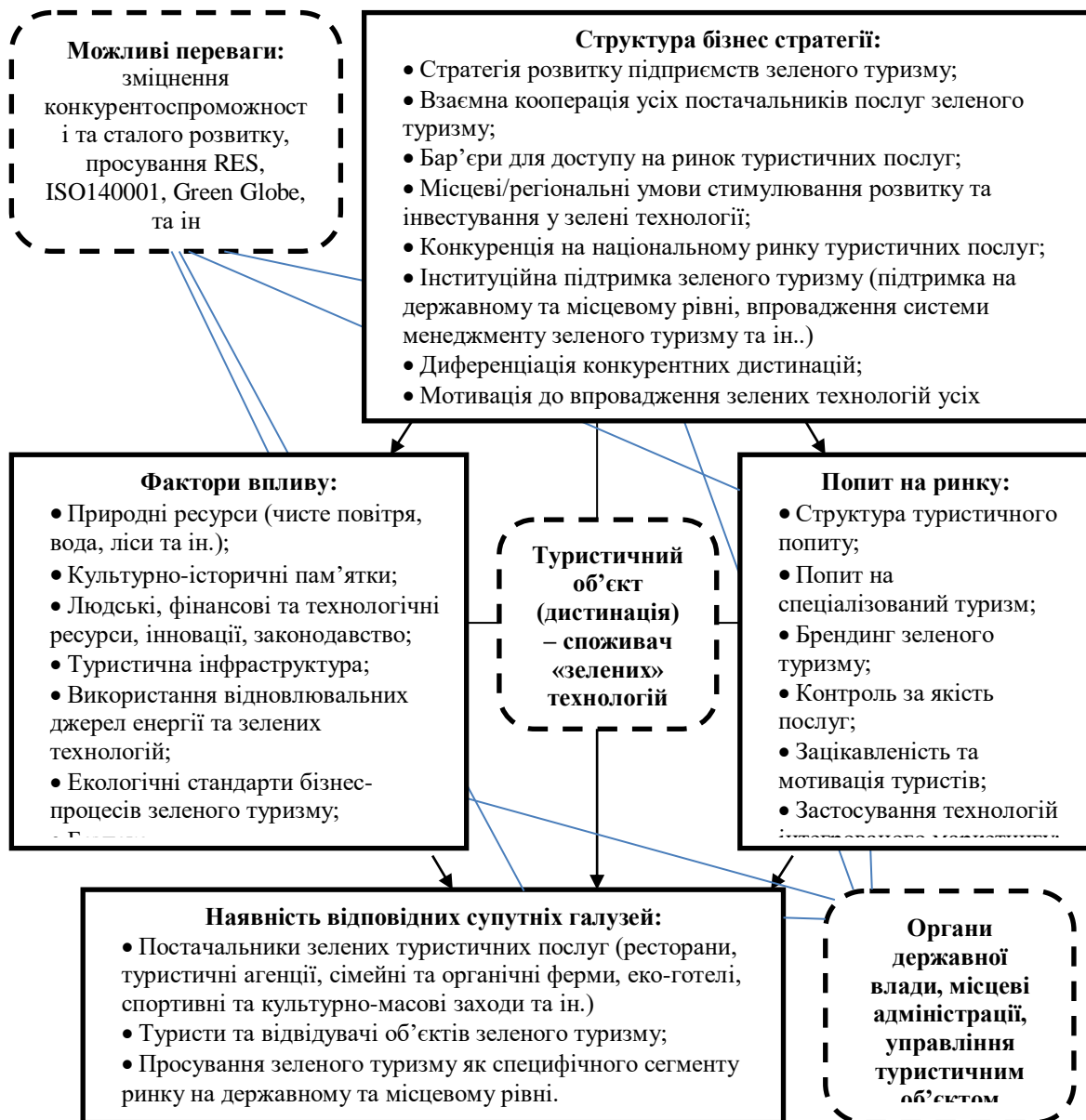

Рис. 2. Концептуальна модель розробки стратегії по впровадженню зелених технологій у діяльність туристичних підприємств
Сформовано автором на основі власних досліджень з урахуванням [19]

Головним завданням стратегії (рис. 2.) є всебічне сприяння та стимулювання використання відновлюваних джерел енергії, збереження навколишнього природного середовища, відповідальних ділових операцій та сталого розвитку не лише на рівні туристичного підприємства, але і на загальнонаціональному рівні – для усієї туристичної галузі країни. До прикладу, на загальнонаціональному рівні стимулювання переходу до зеленого туризму можливе за рахунок створення так званого «кластеру зелених готелів», асоціацій зелених туристичних напрямів тощо. Ці асоціації, застосовуючи екологічні технології та міжнародні стандарти та програми (ISO 14001, GLOBE 21, Natura 2000), дозволяють зменшити споживання енергії, витратних матеріалів, обладнання, електричної енергії, палива та паперу. Крім захисту та збереження навколишнього природного середовища, зелені технології також з часом зменшують витрати підприємства за рахунок мінімізації споживання енергії, закупівлі обладнання та ін. Значне зменшення витрат та застосування зелених технологій можливі у кожному готелі, туристичному бюро, ресторані. Модель конкурентного ромба Портера зеленого туризму вказує на всі переваги конкретної країни в сегменті природних, технологічних та людських ресурсів, синергія яких

дозволяє надавати високоякісні, унікальні, різноманітні та впізнаванні туристичні послуги та створити бренд зеленого екотуризму країни.

Висновки

Туризм – це галузь, яка безпосередньо залежить від навколишнього природного середовища та багаті природно-ресурсної бази. Сучасний стан туристичного сектору характеризується прагненням до швидкого отримання прибутку, неповагою до ландшафтних характеристик туристичних напрямків, споживацьким ставленням до природи, тощо. Необхідною складовою підвищення конкурентоспроможності туристичного сектору України на міжнародному рівні є впровадження зелених технологій та принципів сталого розвитку. У даній статті досліджено вплив зелених технологій на розвиток конкурентоспроможності туристичних підприємств та визначено, що вони є основою для розробки майбутніх стратегій розвитку туризму, а також економіки країни загалом. Дослідження ринку та впровадження інновацій у сегменті зелених технологій, безсумнівно, забезпечить екологічне вдосконалення туристичної сфери, що призведе до зменшення витрат, збереження природних ресурсів та покращення якості життя місцевої громади. Усі вищезазначені передумови мають вирішальне значення для успішного розвитку «зеленого туризму», а отже, забезпечення реалізації конкурентних переваг на європейському та світовому рівні. На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що впровадження зелених технологій у організаційні процеси готельно-туристичного підприємства є необхідним для успішного, конкурентоспроможного та довгострокового сталого розвитку.

Список використаної літератури

1. World Food Travel Association, URL: <https://worldfoodtravel.org/> (дата звернення: 08.09.2020).
2. World Tourism Organisation. URL: <https://www.unwto.org/sustainable-development> (дата звернення: 08.09.2020).
3. Волошенко В. Механізми державного управління конкурентоспроможністю туристичної галузі в сучасній Україні. Публічне адміністрування: теорія та практика. 2014. Вип.1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2014_1_6 (дата звернення: 08.09.2020).
4. Смирнов Є.В., Смирнова О.П. Стратегічні імперативи розвитку туристичної галузі України. Економіка та держава. 2016. №8. С.28-34.
5. Смирнов І.Г. Визначення рівня конкурентоспроможності країн світу в туризмі: сучасні підходи. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія: Економічні науки. 2015. №5-6 (82-83). С.37-49.
6. Бабіна Н.І. Аналіз рейтингу конкурентоспроможності країн у галузі міжнародного туризму. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 3. С.33-38. URL: <http://global-national.in.ua/vipusk-3-2015/326-babina-n-ianaliz-rejtingu-konkurentospromozhnosti-krajn-u-galuzi-mizhnarodnogo-turizmu> (дата звернення: 08.09.2020).
7. Boiko, V. O. Green tourism as a perspective direction for rural entrepreneurship development. Scientific approaches to modernizing the economic system: vector of development: collective monograph. Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2020. pp. 1-18.
8. Бойко В.О. Діагностика бізнес-середовища та стратегії підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.04. Миколаїв, 2014. 22 с.
9. Вострякова В.І. Біоекономічний потенціал втрат агрологістики у формуванні сталих ланцюгів доданої вартості. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2018. №4. С. 81-92.
10. Romanenko, Y. O., Boiko, V. O., Shevchuk, S. M., Varabanova, V. V., & Karpinska, N. V. Rural development by stimulating agro-tourism activities. International Journal of Management, 2020. № 11(4), С. 605-613. doi:10.34218/IJM.11.4.2020.058
11. Грановська В. Г., Бойко В. О. Функціонування еко-готелів в Україні як чинник активізації підприємницької діяльності. Економіка АПК. 2020. № 3. С. 57 - 65.
12. Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework. 2010. URL: https://unstats.un.org/unsd/publication/Seriesf/SeriesF_80rev1e.pdf (дата звернення: 08.09.2020).
13. Travel & Tourism Economic Impact 2019. World. URL: <https://www.slovenia.info/uploads/dokumenti/raziskave/raziskave/world2019.pdf>
14. Travel & Tourism Economic Impact, 2018. Ukraine. URL: <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economicimpact-research/countries-2018/ukraine2018.pdf> (дата звернення: 08.09.2020).
15. Полковниченко С.О. Оцінка конкурентоспроможності України на європейському ринку туристичних послуг. Ефективна економіка. 2018. № 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2018/114.pdf (дата звернення: 08.09.2020).

16. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2019.pdf (дата звернення: 08.09.2020).
17. Impact of tourism in coastal areas: Need of sustainable tourism strategy. URL: http://www.coastalwiki.org/wiki/Impact_of_tourism_in_coastal_areas:_Need_of_sustainable_tourism_strategy#Economic_benefit (дата звернення: 08.09.2020).
18. Ecolodge Types and Definitions. URL: <http://worldwideecolodges.com/wp/ecolodge-exp-2/> (дата звернення: 08.09.2020).
19. Porter, M. E. The Competitive Advantage of Nations. New York: Free Press, 1998.

References

1. World Food Travel Association, URL: <https://worldfoodtravel.org/> (Accessed: 08.09.2020).
2. World Tourism Organisation. URL: <https://www.unwto.org/sustainable-development> (Accessed: 08.09.2020).
3. Voloshenko, V.M. (2014), "Mechanisms of public administration of competitiveness of the tourism industry in modern Ukraine", *Publichne administruvannya: teoriya ta praktyka*, vol.1, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2014_1_6 (Accessed: 08.09.2020).
4. Smyrnov, I., Smyrnova, O. (2016), "Strategic imperatives of development tourism in Ukraine", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 8, pp.28-34.
5. Smyrnov, I. (2015), "Definition of the world competitiveness in tourism: new approaches", *Zovnishnya torgivlya: ekonomika, finansy, pravo. Seriya: Ekonomichni nauky*, vol. 5-6 (82-83), pp.37-49.
6. Babina, N.I. (2015), "Analysis of rating of countries competitiveness in international tourism", *Global'ni ta nacional'ni problemy ekonomiky*, vol.3, pp.33-38, available at: <http://global-national.in.ua/vipusk-3-2015/326-babina-n-ianaliz-rejtingu-konkurentospromozhnosti-krajn-u-galuzi-mizhnarodnogo-turizmu> (Accessed: 08.09.2020).
7. Boiko, V.O. (2020), "Green tourism as a perspective direction for rural entrepreneurship development", *Scientific approaches to modernizing the economic system: vector of development: collective monograph*. Lviv-Toruń : Liha-Pres, pp. 1-18.
8. Boiko, V.O. (2014), "Diagnostics of the business environment and strategies of increasing competitiveness of agricultural enterprises", Ph.D. Thesis, Economics and enterprise management, Mykolayiv, Ukraine.
9. Vostryakova, V.I. (2018), "Bioeconomic potential of agrologistics losses in the formation of sustainable value chains", *Economy. Finances. Management: current issues of science and practice*, vol. 4. pp. 81-92.
10. Romanenko, Y. O., Boiko, V. O., Shevchuk, S. M., Barabanova, V. V., & Karpinska, N. V. (2020), "Rural development by stimulating agro-tourism activities", *International Journal of Management*, vol 11(4), pp. 605-613. doi:10.34218/IJM.11.4.2020.058
11. Hranovska, V. H. & Boiko, V. O. (2020), "Functioning of eco-hotels in Ukraine as a factor of activation of entrepreneurial activity", *Ekonomika APK*, vol. 3, pp. 57 - 65. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202003057>
12. Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework. 2010. URL: https://unstats.un.org/unsd/publication/Seriesf/SeriesF_80rev1e.pdf (Accessed: 08.09.2020).
13. Travel & Tourism Economic Impact 2019. World. URL: <https://www.slovenia.info/uploads/dokumenti/raziskave/raziskave/world2019.pdf> (Accessed: 08.09.2020).
14. Travel & Tourism Economic Impact, 2018. Ukraine. URL: <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economicimpact-research/countries-2018/ukraine2018.pdf> (Accessed: 08.09.2020).
15. Polkovnichenko, S.O. (2018) "Assessment of Ukraine's competitiveness in the European market of tourist services", *Efficient economy*, vol. 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2018/114.pdf (Accessed: 08.09.2020).
16. The Travel & Tourism Competitiveness Report (2019). URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2019.pdf (Accessed: 08.09.2020).
17. Impact of tourism in coastal areas: Need of sustainable tourism strategy. URL: http://www.coastalwiki.org/wiki/Impact_of_tourism_in_coastal_areas:_Need_of_sustainable_tourism_strategy#Economic_benefit (Accessed: 08.09.2020).
18. Ecolodge Types and Definitions. URL: <http://worldwideecolodges.com/wp/ecolodge-exp-2/> (Accessed: 08.09.2020).
19. Porter, M. E. The Competitive Advantage of Nations. New York: Free Press, 1998.